

فرشته وحی

جبرئیل از فرشتگان بزرگ الهی و نقش آفرینان در قیام جهانی حضرت مهدی (علیه السلام) می‌باشد و یکی از چهار فرشته مقرب (علاوه بر میکائیل، اسرافیل و عزرائیل) است. او رابط میان خداوند سبحانه و تعالی و پیامبران است. و در کتاب‌های دینی یهودیت، مسیحیت و اسلام از نقش جبرئیل بسیار یاد شده است.

فهرست مندرجات

- ۱ - صفات فرشته وحی
- ۲ - دستیاران فرشته وحی
- ۳ - واسطه یا وسائط
- ۴ - جبرئیل در سنت اسلامی
- ۵ - جبرئیل در روایات
- ۵.۱ - بیعت جبرئیل با حضرت مهدی
- ۶ - عناوین مرتبط
- ۷ - پانویس
- ۸ - منبع

صفات فرشته وحی

قرآن کریم، افزون بر این که **جبرئیل** را بیک واسطه نزول معرفی می‌کند، صفاتی نیز برای وی برمی‌شمارد، از جمله:

۱. روح الامین، چنان که فرمود: «انه لتنزل رب العالمین نزل به الروح الامین علی قلبک»^[۱] این واسطه نزول، فردی **امین** و درستکار است و این خود، گواهی بر **صیانت** قرآن از دگرگونی در مسیر نزول و **حراست** از دستبرد شیاطین است. **روح القدس**، چنان‌که در جای دیگر از **قرآن** فرمود: «قل نزله روح القدس من ربک بالحق لیثبت الذین آمنوا و هدی و بشری للمسلمین».^[۲] یعنی واسطه روحی، پاک و **طاهر** از آلودگی‌های مادی و منزه از اشتباه است.
۲. شدید القوی، چنان‌که می‌فرماید: «و ما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی علمه شدید القوی»^[۳]. ضمیر «هو» که درحقیقت بر می‌گردد به گفتار و نطق **پیامبر(ص)**، در این‌جا، مبتدا و **وحی**، خبر آن است. یعنی **خداوند**، **قرآن** را به وسیله نیروی عظیم -جبرئیل امین- بر **قلب** پیامبر(ص) نازل کرده است.
۳. رسول
۴. کریم
۵. مکین
۶. عند ذی العرش
۷. مطاع
۸. امین

چنان‌که می‌فرماید: «انه لقول رسول کریم ذی قوه عند ذی العرش مکین مطاع ثم امین»^[۴]. یعنی این بیک وحی و واسطه نزول، خود رسولی است بزرگوار، نیرومند، دارای مقام و جایگاه، مورد **اطاعت** و پیروی و **امین**.

۹. مقری، این صفت از **آیه** شریفه «اقرا باسم ربک الذی... اقرا و ربک الاکرم»^[۵] و **آیه** «سنقرنک فلا تنسی»^[۶] مأخوذ است چرا که جبرئیل، **قرآن** را بر [[پیامبر (ص) **قرانت** نمود.

دستیاران فرشته وحی

با تأمل در برخی از **آیات قرآن کریم**، می‌توان دریافت که جبرئیل در **نزول وحی** تنها نبوده است، بلکه همراهانی نیز داشته است و بسا مقام و وصف مطاع، اشارت به این حقیقت داشته باشد که این **فرشته** با عظمت الهی، فرمانروای فرشتگان تحت امرش می‌باشد. **علامه طباطبایی** در **تفسیر آیه**: «ینزل الملائکه بالروح من امره...»^[۷] می‌نویسد: **بها** در **آیه** برای مصاحبت است و منظور از **ملائکه**، فرشتگان وحی هستند که یاران جبرئیل می‌باشند.^[۸]

واسطه یا وسائط

چنان که پیش از این نیز گفته شد؛ واسطه نزول **قرآن** بر **پیامبر(ص)** به **نص خود قرآن**، حضرت جبرئیل است. در این مطلب و در این‌که وی از **خدا** دریافت می‌کند تا به **پیامبر(ص)** برساند، تردیدی نیست، زیرا می‌فرماید: «... لجبریل فانه نزله علی قلبک باذن الله»^[۹]، و نیز فرمود: «قل نزله روح القدس من ربک»^[۱۰]. بسا بتوان از جمله «من ربک» دریافت مستقیم جبرئیل از مبدأ ربوبی را برداشت نمود.

اما با تأمل بیشتر در **آیات قرآن**، چنین استفاده می‌شود که جمله «من ربک» و «باذن الله» منشا و مبدا **وحی** است و از جهت وجود واسطه‌ای غیر از **جبرئیل**، ساکت است، بنابراین، واسطه‌ای بین جبرئیل و **خدا**، بعید نمی‌نماید. آن‌گونه که برخی از **مفسران** نیز احتمال آن را داده‌اند. فخررازی، معتقد است ممکن است بین جبرئیل و خدا وساطتی وجود داشته باشند.^[۱۱] و ممکن است، این نظریه را به روایتی که **مجلسی** در **بحار الانوار** از **پیامبر (ص)** نقل می‌کند، تأیید نمود که آن حضرت، خطاب به **ابن سلام** می‌فرماید: آیا این **آیه** را نشنیدی که می‌گوید: «و السماء بنینها باید و انا لموسعون»^[۱۲]. وی در پاسخ گفت: آری. پرسید چه کسی این **آیه** را آورده است؟ فرمود جبرئیل. گفت از چه کسی؟ فرمود: از **میکائیل**. گفت: او از چه کسی؟ فرمود: از **اسرافیل**. گفت: او از چه کجا آورد؟ فرمود: از **لوح محفوظ**. گفت: لوح از کجا دریافت نمود؟ فرمود از **قلم**. گفت: قلم از کجا گرفته است؟ فرمود: «عن رب العالمین»^[۱۳]

در **سنت اسلامی** و **قرآن کریم**، جبرئیل همان **روح القدس** است. دلیل صریح این مطلب، آیه ۱۰۲ **سوره نحل** است: **قل نزله روح القدس من ربک [۱۴]**؛ «بگو آن (قرآن) را روح القدس از سوی پروردگارت نازل کرده است.» در آیه ۹۷ **سوره بقره** نیز آمده است: **قل من کان عدواً لجبرئیل فانه نزله علی قلبک باذن الله [۱۵]**؛ «بگو هرکس دشمن جبرئیل شد (بداند) که جبرئیل آن (قرآن) را به دستور الهی بر دل تو نازل کرده است.» همچنین در قرآن با نام‌های «**روح**»، [۱۶] «**الروح الامین**»، [۱۷] «**شدید القوی**» [۱۸] و «**رسول کریم**» [۱۹] از او یاد شده است.

جبرئیل در روایات

روایاتی چند، از نقش آن فرشتهٔ بزرگ الهی در **قیام عظیم** و جهانی حضرت مهدی(عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف)، به روشنی سخن گفته و از او به عنوان نخستین کسی که با **حضرت مهدی(علیه‌السلام)** **بیعت** خواهد کرد، نام برده‌اند. در بعضی از **روایات** گفته شده: او به همراه گروه بزرگی از فرشتگان، هنگام ظهور در محضر واپسین حجت الهی حاضر شده و به یاری آن حضرت خواهند شتافت. **امام صادق(علیه‌السلام)** در قسمتی از یک روایت طولانی فرمود:

← بیعت جبرئیل با حضرت مهدی

نخستین کس که با او بیعت می‌کند، حضرت جبرئیل است «اول من یبایعه جبرئیل...». [۲۰] [۲۱] این، بدان معناست که یکی از امدادهای غیبی خداوند سبحان و تعالی در آن قیام جهانی، یاری دادن جبرئیل به حضرت مهدی(عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف) است. همان‌گونه که این فرشتهٔ بزرگ الهی، به یاری **پیامبران** دیگر نیز آمده بود.

عناوین مرتبط

ظهور، بیعت، امدادهای غیبی.

پانویس

- ↑ شعراء/سورهٔ ۲۶، آیه ۱۹۲ و ۱۹۳.
- ↑ نحل/سورهٔ ۱۶، آیه ۱۰۲.
- ↑ نجم/سورهٔ ۵۲، آیه ۵۳.
- ↑ تکویر/سورهٔ ۸۱، آیه ۱۹ تا ۲۱.
- ↑ علق/سورهٔ ۹۶، آیه ۴ تا ۵.
- ↑ اعلیٰ/سورهٔ ۸۷، آیه ۶.
- ↑ نحل/سورهٔ ۱۶، آیه ۲.
- ↑ طیاطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۱۲، ص ۲۰۶ و ۲۰۸.
- ↑ بقره/سورهٔ ۲، آیه ۹۷.
- ↑ نحل/سورهٔ ۱۶، آیه ۱۰۲.
- ↑ فخر رازی، التفسیر الکبیر، ج ۲۷، ص ۱۸۹.
- ↑ طور/سورهٔ ۵۲، آیه ۲۷.
- ↑ مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۹، ص ۳۳۸.
- ↑ نحل/سورهٔ ۱۶، آیه ۱۰۲.
- ↑ بقره/سورهٔ ۲، آیه ۹۷.
- ↑ غافر/سورهٔ ۴۰، آیه ۱۵.
- ↑ شعراء/سورهٔ ۲۶، آیه ۱۹۲.
- ↑ نجم/سورهٔ ۵۲، آیه ۵۰.
- ↑ تکویر/سورهٔ ۸۱، آیه ۱۹-۲۱.
- ↑ قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، ج ۲، ص ۲۰۴.
- ↑ کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۴، ص ۱۸۴، ح ۳.

منبع

فرهنگ نامه مهدویت، سلیمان، خدامراد، ص ۱۴۹، برگرفته از مقاله «جبرئیل». سایت معارف قرآن.